

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 124/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 45/2017 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 10/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Tiina Korhonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Joni Rehunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- osaamiskeskuksen päällikkö Pasi Pajula, Kansaneläkelaitos
- lakimies Eeva Vartio, Kansaneläkelaitos
- tutkimusprofessori Tomi Kyyrä, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- OTK, VT Paula Pääskylä-Leinonen, Kainuun TE-toimisto
- palvelupäällikkö Niclas Tåg, Uudenmaan TE-toimisto
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- asiantuntija Mikko Räsänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Seija Ilmakunnas, Palkansaajien tutkimuslaitos
- työllisyysasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- lainopillinen asiamies Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry
- lakimies Samppa Koskela, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Invalidiliitto ry

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Reumaliitto ry
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia. Työttömyysturvalakia muutettaisiin siten, että työttömyysetuus maksettaisiin 65 työttömyysetuuden maksupäivältä 4,65 prosentilla alennettuna, jos henkilö ei ole 65 edeltävän työttömyysetuuden maksupäivän aikana osoittanut aktiivisuutta olemalla työssä yhteen työssäoloehtoa kerryttävään kalenteriviikkoon vaadittavaa työaikaa tai ansainnut yritystoiminnasta vastaavaa tuloa taikka ollut viittä päivää työllistymistä edistävässä palvelussa mainitun 65 päivän aikana. Lisäksi ehdotetaan, että omavastuu-aika lyhennetään seitsemästä päivästä viiteen päivään.

Esityksessä ehdotetaan myös, että työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ja työttömyyskassalakia muutettaisiin niin, että valtion rahoitusosuus alennettua ansiopäivärahaa maksettaessa vastaisi peruspäivärahan suhteellista osuutta täydestä ansiopäivärahasta. Sairausvakuutuslain mukaisten etuuksien määrittelyyn ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka perusteella työttömyysetuuteen tehtävä alentaminen ei vaikuttaisi työttömyysetuutta mahdollisesti seuraavan sairausvakuutuslain mukaisen etuuden määrään.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Valiokunta pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Ehdotetun työttömyysturvan aktiivimallin tavoitteena on lisätä työllisyyttä kannustamalla työttömiä työnhakijoita aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen työnhaussa koko työttömyyden keston ajan. Työttömyysturvaan ehdotettujen uusien omavastuupäivien asettamisella pyritään vaikuttamaan työttömien työnhakijoiden käyttäytymiseen niin, että he aiempaa enemmän hakeutuisivat myös lyhytkestoiseen ja osa-aikaiseen työhön silloin, kun kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Lisäämällä aktiivista työnhakua voidaan nopeuttaa avointen työpaikkojen täyttymistä, lyhentää työttömyysjaksoja, ehkäistä pitkäaikaistyöttömyyden syntymistä ja alentaa työttömyysastetta. Esityksessä on arvioitu, että esityksen työllisyysvaikutus asettuu 5 000—12 000 henkilötyövuoden välille.

Omavastuupäivien muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyyden alussa olevaa työttömyysturvan omavastuu-aikaa lyhennetään seitsemästä päivästä viiteen päivään. Kahden omavastuupäivän vähentäminen parantaa pääsääntöisesti kaikkien työttömien työttömyysturvan tasoa työttömyyden alussa. Lyhytkestoiseksi jäävässä työttömyydessä etuuden taso nousee nykyiseen verrattuna. Toisaalta työttömyy-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

den jatkuessa aktiivimalli lisää omavastuupäiviä niillä, jotka eivät täytä täysimääräisen työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä olevaa aktiivisuusvelvoitetta.

Esitetyssä mallissa työttömän työnhakijan on kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana täytettävä aktiivisuusehto tai hänen etuuttaan alennetaan 4,65 % seuraavan 65 maksupäivän ajan. Tämä alennus vastaa yhtä omavastuupäivää kuukautta kohden. Jos työttömyysetuuden saaja täyttää aktiivisuusvaatimuksen työllistymällä palkkatyössä tai yritystoiminnassa, hän voi saada työttömyysetuutensa soviteltuna. Etuuden sovittelussa tuloja koskee 300 euron suojaosa ja vasta tämän ylittävä tulo vaikuttaa pienentävästi työttömyysetuuteen.

Ehdotettu malli koskee niin työmarkkinatuen, peruspäivärahan kuin ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saajia. Työttömyysetuuden maksajat eli Kela ja työttömyyskassat valvovat aktiivisuusvaatimuksen täyttämistä. Työttömyysetuutta saavan aktiivisuutta ei seurata silloin, kun henkilö toimii omaishoitajana tai perhehoitajana. Aktiivimallin piiristä on suljettu pois myös henkilöt, joilla on vireillä työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus tai jotka saavat jotakin etuutta osittaisen työkyvyttömyyden, sairauden tai vamman perusteella.

Aktiivisuusehdon täyttäminen

Aktiivisuusehdon voi täyttää ja työttömyysetuuden alentamisen välttää tekemällä tarkastelujakson aikana työssäoloehtoon luettavaa työtä tai olemalla työllistymistä edistävässä palvelussa tai toiminnassa yhden viikon ajan taikka työllistymällä yrittäjänä. Pääsäännön mukaan työssäoloehdon täyttymiseen vaaditaan 18 tuntia työtä kalenteriviikon aikana. Tästä voidaan poiketa työaika-järjestelyiltään epätavallisilla aloilla. Yritystoiminnassa työssäolovaatimus täyttyy, jos ansiot yritystoiminnasta ovat vähintään 240 euroa 65 päivän aikana.

Hallituksen esityksessä työllistymistä edistävillä palveluilla tarkoitetaan työttömyysturvalain 1 luvun 5 §:n 15 kohdassa määritellyjä palveluita. Näiden lisäksi on olemassa muitakin työvoimaviranomaisen järjestämiä palveluita, joista säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) ja joista kieltäytyminen johtaa työnhakijan etuuden epäämiseen. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemyksen mukaan olisi kohtuutonta, jos tällaisiin palveluihin osallistuminen ei täyttäisi aktiivisuusvaatimusta.

Työvoimaviranomaisen järjestämiä palveluita ovat myös ulkopuoliselta palveluntuottajalta ostettavat palvelut. Työllistymistä edistäviksi palveluiksi on siksi syytä lukea myös esimerkiksi erilaiset työllistymisen pilottipalvelut, joita on käynnissä eri alueilla. Pilottipalvelut sisältävät valmennuksellisia elementtejä ja voivat olla kestoaltaan useita kuukausia ja tähtäävät työnhakijan sijoittumiseen avoimille työmarkkinoille. Esitetyssä aktiivimallissa työnhakija ei hyötyisi ko. palveluihin osallistumisesta. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen muuttamista niin, että myös edellä kuvattuihin palveluihin osallistuminen otetaan huomioon aktiivisuusedellytyksen täyttymisessä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan päätenyt siihen, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan tuonut esiin muun muassa, että valiokunnan käytännössä työttömyyden aikaiselle perustoimeentuloa turvaavalle tuelle asetettavat edellytykset ovat voineet rakentua esimerkiksi sen varaan, että asianomainen itse aktiivisesti myötävaikuttaa sellaisiin toimiin, jotka viime kädessä ovat omiaan edistä-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

mään hänen työkykynsä ylläpitämistä ja työllistymistä. Samoin valiokunta on pitänyt hyväksyttävänä velvoittaa työnhakijaa osallistumaan työllistymistä edesauttaviin toimiin. Perustuslakivaliokunta huomauttaa kuitenkin, että sen arvioitavina olleissa aikaisemmissa vastaaventyyppisissä esityksissä on ollut kysymys tilanteista, joissa etuuskien taso on kytketty työnhakijan vaikutuspiirissä oleviin ehtoihin. Valiokunnan hyväksyttävänä pitämät ehdot ovat olleet asiallisesti perustellussa suhteessa siihen, minkälaisia työllistymisen edistämistä tarkoittavia toimintoja on ollut tarjolla ja mitä työttömänä olevan henkilön syyksi voidaan lukea.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan aktiivisuusedellytyksen täyttymiseen vaikuttaa työttömän työnhakijan oman aktiivisuuden lisäksi eri alueilla tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja niiden laatu. Jos paikkakunnalla on tarjolla lyhytkestoisia työnhakijalle soveltuvia työpaikkoja, on työllistyminen luonnollisesti helpompaa kuin seudulla, jossa niitä ei ole.

Perustuslakivaliokunnan mukaan esityksen ongelmallisuutta voitaisiin vähentää niin, että jokaiselle taataan mahdollisuus osallistua työllistymistä edistävään palveluun tai toimintaan. Tämä tarkoittaisi palvelujen tarjonnan lisäämistä. Palvelujen kattavaa saatavuutta ei säädösperusteisesti kuitenkaan voida taata.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että eräitä ikääntyneitä työttömiä työnhakijoita koskevia poikkeuksia lukuun ottamatta kaikki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitetut palvelut ovat harkinnanvaraisia. Palveluihin osallistuminen edellyttää siis sitä, että palvelun järjestäminen on henkilön tilanteen huomioon ottaen työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaista. Tarkoituksenmukaisuuden arvioi työ- ja elinkeinotoimisto tai palveluntuottaja, jolta työ- ja elinkeinotoimisto on hankkinut palvelun. Käytettävissä olevat määrärahat eivät takaa työvoimaviranomaisen järjestämiä palveluita kaikille työttömyysetuuden saajille. Työnhakijoita ei myöskään ole tarkoituksenmukaista ohjata epätarkoituksenmukaisiin palveluihin, jotka voivat hidastaa tosiasiallista työllistymistä.

Hallitus esittää valtion talousarviossa vuodelle 2018 julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin lisäystä 25 miljoonaa euroa (momentti 32.30.51). Kyseistä määrärahaa ei kohdenneta erityisesti tiettyihin palveluihin, vaan se olisi käytettävissä työttömien työnhakijoiden kannalta tarkoituksenmukaisimpiin palveluihin. Ko. määräraha riittää palvelujen tarjoamiseen arviolta noin 8 000—10 000 eri henkilölle. Samalle momentille on kuitenkin tehty vuoden 2018 talousarvioesitykseen myös muita muutoksia, joten työllistymistä edistävien palveluiden volyyymi kokonaisuutena ei työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan välttämättä kuitenkaan kasva kuluvaan vuoteen verrattuna. Valiokunta toteaa, että esityksen johdosta on entistä tärkeämpää tarkastella määrärahojen oikea-aikaista jakamista alueiden erilaisten tarpeiden mukaisesti.

Perustuslakivaliokunnan mukaan toinen tapa, jolla voitaisiin vähentää esityksen ongelmallisuutta, olisi lisätä lakiehdotukseen säännös siitä, ettei etuutta alenneta, jos työnhakija ei onnistu työllistymään tai pääsemään työllistymistä edistävään palveluun itsestään riippumattomista syistä, tai että työnhakijalla olisi mahdollisuus osoittaa aktiivisuuttaan myös sellaisella muulla tavalla, joka osoittaa hänen pyrkineen aktiivisesti työllistymään tai hakeutumaan työllistymistä edistävään palveluun tarkastelujakson aikana. Tämä poistaisi myös hallituksen esityksessä mainitut alueelliseen yhdenvertaisuuteen liittyvät ongelmat.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että esitykseen liittyy alueiden työpaikkatarjonnan ja työnhakijoiden työllistymisedellytyksien erilaisuudesta johtuvia hallituksen esityksessä ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa kuvattuja yleisiä ongelmia. Valiokunta toteaa kuitenkin, että työttömällä työnhakijalla pääsääntöisesti on aktiivisuuden osoittamiseen hyvin monipuoliset mahdollisuudet. Työnhakija voi ensinnäkin hakea osa- tai täysiaikaista työtä avoimilta työmarkkinoilta. Työttömyysturvalakiin on lisäksi ensi vuoden alusta voimaan tulevaksi hyväksytty muutos, jonka mukaan liikkuvuusavustusta on mahdollista saada myös osa-aikaiseen työhön, jos työllistyy etäälle asuinpaikastaan. Lisäksi aktiivisuusehdon voi täyttää osallistumalla työvoimaviranomaisen järjestämään työllistymistä edistävään palveluun tai toimintaan. Työllistymistä edistäviä palveluita ovat työnhakuvalmennus, uravalmennus, työvoimakoulutus, työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu, työkokeilu, kotoutumisen edistämiseksi tapahtuva omaehtoinen koulutus sekä kuntouttava työtoiminta. Valiokunta ehdottaa vielä lakiehdotusta muutettavaksi siten, että aktiivisuutta osoittaviin työllistymistä edistäviin palveluihin luetaan palveluja esitettyä laajemmin. Lisäksi aktiivisuusehdon voi täyttää harjoittamalla yritystoimintaa. Monipuolisilla mahdollisuuksilla pyritään turvaamaan sitä, että työnhakija voi täyttää aktiivisuusehdon itselleen parhaiten soveltuvalla tavalla ja säilyttää etuuden vähentämättömänä.

Nämä monipuoliset aktiivisuuden osoittamisen mahdollisuudet huomioiden valiokunta hyväksyy ehdotetun aktivointimallin, mutta edellyttää, että uudistuksen vaikutuksia tulee tarkasti seurata ja tarvittaessa laajentaa keinoja, joilla aktiivisuusedellytyksen voi täyttää, jos ilmenee, etteivät nyt ehdotettavat keinot ole riittäviä estämään aktiivisesti työnhakua tai palveluun pääsyä yrittäneen työnhakijan joutumista vähennetylle etuudelle. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

Muita huomioita

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan käsityksen mukaan vaatimus työllistymisestä vähintään viideksi päiväksi on usean pitkäaikaistyöttömän kohdalla epärealistinen, etenkin jos taustalla on elämänhallintavaikeuksia, päihdeongelmia tai terveydentilan asettamia rajoituksia. Valiokunta tähdentää, että vaikeasti työllistyvät tarvitsevat palvelutarpeen kartoittamiseen perustuvaa erityistä ja usein pitkäkestoista henkilökohtaista tukea työllistytäkseen. Valiokunta korostaa, että vaikeasti työllistyville ja pitkäaikaistyöttömille tulee olla tarjolla riittävästi heidän tilanteeseensa sopivia aktivointipalveluja. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esiin tuotua huolta osatyökykyisten mahdollisuuksista työllistyä aiheellisena ja painottaa yksilökohtaisesti räätälöityjen palvelujen tarvetta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin huomiota siihen, että mikäli työnhakijan työttömyysetuutta alennetaan 65 päivän ajaksi, joudutaan alennus usein kompensoimaan toimeentulotuen määrässä. Alentaminen tuo myös uusia asiakkaita toimeentulotuen piiriin ja kasvattaa asumistuen menoja. Toimeentulotukiriippuvuus nostaa työllistymisen kynnystä ja johtaa helposti työttömyyden pitkittymiseen. Samalla etuuden alennus johtaa ensisijaisen turvan heikentymiseen viimesijaiseen sosiaaliturvaan nähden.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta huomauttaa vielä, että työttömyysturvan kehittämisessä on tavoitteena ollut yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa työttömyyden aikaisia eri tukimuotoja. Erilaiset vaatimukset aktiivisuuden osoittamisesta, erilaiset etuuden vähentämisperusteet, eri pituiset tarkastelujaksot sekä karenssi- ja omavastuuajkojen moninaisuus vaikeuttavat paitsi toimeenpanoa

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

myös etuusjärjestelmän ymmärrettävyyttä etuudensaajien näkökulmasta. Valiokunta tähdentää edelleen työttömyysturvan selkeyttämistarvetta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksesta tehdään seurantatutkimus ja arvioidaan sen vaikutuksia henkilöiden myöhempään työllistymiseen ja taloudelliseen hyvinvointiin sekä tehdään vaikuttavuusarviot myös eri ryhmille esimerkiksi sukupuolen, iän, koulutustason, asuinalueen ja työttömyyden keston mukaan. Laajempaan arviointiin on hyvä ottaa mukaan myös aktiivimallin mukanaan tuoma hallinnollisen taakan kokonaisarviointi sekä heijastusvaikutukset muihin etuuksiin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

6 luvun 3 a §. Työttömyyspäivärahan maksaminen alennettuna. Edellä yleisperusteluissa tarkemmin kuvatulla perusteella valiokunta ehdottaa, että pykälän 3 momenttiin lisätään uusi 4 kohta, johon aktiivisuutta osoittaviksi palveluiksi lisätään muu työvoimaviranomaisen järjestämä työllistymisedellytyksiä parantava palvelu tai toiminta. Täsmennyksen jälkeen säännös tarkoittaa palveluita, joiden järjestämisestä säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa, tai palvelu on verrattavissa mainitussa laissa säädettyihin palveluihin, eikä kyse ole työttömyysturvalaissa määritellystä työllistymistä edistävstä palvelusta. Palveluun osallistumisen laiminlyönnistä voi kuitenkin tulla työttömyysturvalain 2 a luvun 12 §:n perusteella seuraamukseksi korvaukseton määräaika.

Palvelut voivat olla esimerkiksi asiantuntija-arviointeja (pl. työkyvyn arviointi), ammatinvalinta- ja uraohjausta sekä työhönvalmennusta. Säännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin, joihin liittyvistä laiminlyönnistä työnhakijalle ei aseteta myöskään työttömyysturvalain 2 a luvun 12 §:ssä tarkoitettuja korvauksettomia määräaikoja. Lisäksi edellytetään, että palvelu on työvoimaviranomaisen järjestämää. Työvoimaviranomaisen järjestämällä palvelulla tarkoitetaan myös työvoimaviranomaisen ulkopuoliselta palveluntuottajalta hankkimaa palvelua.

Hallituksen esityksen 3 a §:n 3 momentin 4 kohdassa, joka siirtyy 5 kohdaksi, annetaan valtioneuvostolle toimivalta säätää asetuksella eräistä muista tilanteista, joissa työpaikalla toteutettava työllistymistä tukeva palvelu tai toiminta hyväksytään riittäväksi aktiivisuudeksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan asetuksenantovaltuutta tulee täsmentää, koska yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa 5 kohtaa täsmennettäväksi siten, että aktiivisuusvaatimuksen voi täyttää työpaikalla tai työllistymiseen liittyen toteutettavassa rekrytointia tukevassa toiminnassa, jonka ajalta henkilölle maksetaan työttömyysetuutta. Lisäksi valtioneuvostolle säädetään valtuus antaa asetuksella tarvittaessa tarkempia säännöksiä toiminnan sisällöstä.

7 luvun 5 a §. Työmarkkinatuen maksaminen alennettuna. Vastaavat muutokset, jotka edellä on ehdotettu tehtäviksi työttömyyspäivärahan osalta, ehdotetaan tehtäviksi myös työmarkkinatuen osalta 5 a §:n 3 momenttiin.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

Voimaantulosäännös. Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2018 alkaen niin, että niitä sovelletaan työttömyysetuuden saajiin kyseisestä päivästä lukien lukuun ottamatta ryhmiä, joiden osalta esityksessä ehdotetaan, ettei mallia sovellettaisi. Soveltamisen selkeyden vuoksi valiokunta ehdottaa, että voimaantulosäännökseen lisätään uusi 2 momentti, jossa 65 päivän tarkastelujaksoa koskevien säännösten soveltamisen todetaan alkavan lain voimaan tullessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 124/2017 vp sisältyvät 2.—4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 124/2017 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 5 luvun 13 §:n 1 momentti, 6 luvun 5 a § ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 13 §:n 1 momentti ja 7 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 1081/2016 sekä 6 luvun 5 a § laissa 1188/2009, ja
lisätään 6 lukuun siitä lailla 1081/2016 kumotun 3 a §:n tilalle uusi 3 a § **ja** 7 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

5 luku

Työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset

13 §

Omavastuu aika

Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistossa yhteensä viittä täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana. Omavastuu aika asetetaan kerran 6 luvun 7 §:ssä säädettyä työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa kohti.

6 luku

Työttömyyspäivärahan määrä ja kesto

3 a §

Työttömyyspäivärahan maksaminen alennettuna

Jos henkilö ei ole ajanjaksona, jolta hänelle on maksettu työttömyyspäivärahaa yhteensä 65 päivältä, ollut riittävästi työssä tai työllistymistä edistävässä palvelussa, maksetaan hänelle seuraavalta 65 päivältä työttömyyspäiväraha alennettuna.

Alentaminen tehdään täyteen työttömyyspäivärahaan ja sen suuruus on 4,65 prosenttia.

Työttömyyspäivärahaa saadessaan henkilön katsotaan 65 päivän aikana olleen riittävästi työssä tai työllistymistä edistävässä palvelussa, jos hän on kyseisenä aikana:

1) työssä yhteensä niin paljon, että työ kalenteriviikon aikana tehtynä luettaisiin palkansaajan työssäoloeseen;

2) ansainnut yritystoiminnassa yhteensä vähintään 23 prosenttia 5 luvun 7 §:n 1 momentin mukaisesta yrittäjän työssäoloeseen vaaditusta kuukausiansiosta;

3) viisi päivää työllistymistä edistävässä palvelussa; ~~tai~~

4) viisi päivää muussa työvoimaviranomaisen järjestämässä työllistymisedellytyksiä parantavassa palvelussa tai toiminnassa; tai (Uusi)

5) viisi päivää muussa työpaikalla tai työllistymiseen liittyen toteutettavassa rekrytointia tukevassa toiminnassa, jonka ajalta henkilölle maksetaan työttömyysetuutta; valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toiminnan sisällöstä.

Työttömyyspäivärahan 65 päivän tarkastelujakso alkaa, kun henkilölle työssäoloehdon täyttämisen perusteella maksetaan ensimmäisen kerran työttömyyspäivärahaa. Seuraavat tarkastelujaksot alkavat edellisen tarkastelujakson päättymisestä. Tarkastelujakso alkaa uudelleen alusta ja etuus maksetaan ilman 2 momentissa tarkoitettua alentamista, kun henkilö palaa työttömyyspäivärahan saajaksi:

1) työllistyttyään kokoaikatyössä yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan;

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

2) työllistyttyään päätoimisesti yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan;

3) sen jälkeen kun hänen työttömyyspäivärahansa on hylätty 4 luvun 3 tai 5 §:n perusteella; tai

4) 2 a luvussa tarkoitetun korvauksettoman määräjän tai työssäolovelvoitteen jälkeen.

Henkilön työttömyyspäivärahaa ei alenneta 2 momentissa tarkoitetulla tavalla eikä hänen 3 momentissa tarkoitettua aktiivisuuttaan seurata, jos:

1) hänellä on vireillä työkyvyttömyyseläkehakemus;

2) hän työskentelee omais- tai perhehoitajana;

3) hän saa 4 luvun 7 §:ssä tarkoitettua työkyvyttömyyden tai vamman perusteella myönnettyä etuutta; tai

4) hänen yhdenjaksoinen työttömyyspäivärahan saantinsa kokoaikaisen lomautuksen tai lyhennetyn työviikon perusteella kestää alle 65 maksupäivää.

5 a §

Yrittäjän oikeus korotettuun ansio-osaan

Ansiopäivärahaan oikeutetulle yrittäjälle maksetaan korotettua ansio-osaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta siten kuin 3 §:ssä säädetään.

7 luku

Työmarkkinatukea koskevat yleiset säännökset

5 a §

Työmarkkinatuen maksaminen alennettuna

Jos henkilö ei ole ajanjaksona, jolta hänelle on maksettu työmarkkinatukea yhteensä 65 päivältä, ollut riittävästi työssä tai työllistymistä edistävässä palvelussa, maksetaan hänelle seuraavalta 65 päivältä työmarkkinatuki alennettuna.

Alentaminen tehdään täyteen työmarkkinatukeen ja sen suuruus on 4,65 prosenttia.

Työmarkkinatukea saadessaan henkilön katsotaan 65 päivän aikana olleen riittävästi työssä tai työllistymistä edistävässä palvelussa, jos hän on kyseisenä aikana:

1) työssä yhteensä niin paljon, että työ kalenteriviikon aikana tehtynä luettaisiin palkansaajan työssäoloeseen;

2) ansainnut yritystoiminnassa yhteensä vähintään 23 prosenttia 5 luvun 7 §:n 1 momentin mukaisesta yrittäjän työssäoloeseen vaaditusta kuukausiansiosta;

3) viisi päivää työllistymistä edistävässä palvelussa; ~~tai~~

4) viisi päivää muussa työvoimaviranomaisen järjestämässä työllistymisedellytyksiä parantavassa palvelussa tai toiminnassa; tai (Uusi)

5) viisi päivää muussa työpaikalla tai työllistymiseen liittyen toteutettavassa rekrytointia tukevassa toiminnassa, jonka ajalta henkilölle maksetaan työttömyysetuutta; valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toiminnan sisällöstä.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

Työmarkkinatuen 65 päivän ensimmäinen tarkastelujakso alkaa, kun henkilö alkaa saada työmarkkinatukea. Seuraavat tarkastelujaksot alkavat edellisen tarkastelujakson päättymisestä. Tarkastelujakso alkaa uudelleen alusta ja etuus maksetaan ilman 2 momentissa tarkoitettua alentamista, kun henkilö palaa työmarkkinatuen saajaksi:

- 1) työllistyttyään kokoaikatyössä yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan;
- 2) työllistyttyään päätoimisesti yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan;
- 3) sen jälkeen kun hänen työttömyyspäivärahansa on hylätty 4 luvun 3 § tai 5 §:n perusteella; tai

- 4) 2 a luvussa tarkoitetun korvauksettoman määrääjän tai työssäolovelvoitteen jälkeen.

Henkilön työmarkkinatukea ei alenneta 2 momentissa tarkoitettulla tavalla eikä hänen 3 momentissa tarkoitettua aktiivisuuttaan seurata, jos:

- 1) hänellä on vireillä työkyvyttömyyseläkehakemus;
- 2) hän työskentelee omais- tai perhehoitajana;
- 3) hän saa 4 luvun 7 §:ssä tarkoitettua työkyvyttömyyden tai vamman perusteella myönnettyä etuutta; tai
- 4) hänen yhdenjaksoinen työmarkkinatuen saantinsa kokoaikaisen lomautuksen tai lyhennetyin työviikon perusteella kestää alle 65 maksupäivää.

10 §

Ostavastuuuika

Työmarkkinatukea maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on ollut työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistossa yhteensä viittä täyttä työpäivää vastaavan ajan enintään kahdeksan peräkkäisen kalenteriviikon aikana.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Sen estämättä, mitä säädetään 6 luvun 3 a §:n 4 momentissa ja 7 luvun 5 a §:n 4 momentissa, työttömyysetuuden 65 maksupäivän tarkastelujaksoa koskevien säännösten soveltaminen alkaa lain voimaan tullessa 1 päivästä tammikuuta 2018. (Uusi)

Lain 5 luvun 13 §:n 1 momenttia ja 7 luvun 10 §:n 1 momenttia sovelletaan, jos omavastuuuika alkaa tämän lain tultua voimaan.

2.

Laki

työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1301/2002, seuraavasti:

4 §

Ansiopäivärahojen rahoitus

Valtionosuutena työttömyyskassalle maksetaan kustakin ansiopäivärahasta työttömyysturvalain 6 luvun 1 §:n mukaista peruspäivärahaa vastaava määrä. Jos ansiopäiväraha maksetaan työttömyysturvalain 4 luvun mukaisesti soviteltuna tai vähennettynä tai 6 luvun 3 a §:n mukaisesti alennettuna, valtionosuutena maksetaan se määrä, joka vastaa peruspäivärahan suhteellista osuutta kustakin täydestä työttömyysturvalain 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan määräytyvästä ansiopäivärahasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

työttömyyskassalain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyyskassalain (603/1984) työttömyyskassalain (603/1984) 25 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1190/2009, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

25 §

Yrittäjäkassan maksamien etuuksien rahoitus

— — — — —
Jos ansiopäiväraha maksetaan työttömyysturvalain 4 luvun mukaisesti soviteltuna tai vähennettynä tai 6 luvun 3 a §:n mukaisesti alennettuna, valtionosuutena maksetaan se määrä, joka vastaa peruspäivärahan ja lapsikorotuksen suhteellista osuutta kustakin täydestä työttömyysturvalain 6 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan määräytyvästä työttömyyspäivärahasta.
— — — — —

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sairausvakuutuslain (1224/2004) 11 luvun 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1201/2009, 1246/2010 ja 678/2014, siitä lailla 1201/2009 kumotun 2 kohdan tilalle uusi 2 kohta seuraavasti:

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

6 §

Sairaus- ja vanhempainpäiväraha ja erityishoitoraha edeltävän etuuden perusteella

Jos vakuutettu on sairaus- tai vanhempainpäivärahaoikeuden tai erityishoitorahaoikeuden alkamista edeltävien neljän kuukauden aikana saanut työttömyysturvalain mukaista työttömyystuutta, hänelle maksettava sairaus- ja vanhempainpäiväraha tai erityishoitoraha on vähintään 86

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp

prosenttia hänelle maksetun etuuden määrästä. Tällöin ei työttömyysetuuden määrää laskettaessa oteta huomioon:

2) työttömyysturvalain 6 luvun 3 a §:ssä tai 7 luvun 5 a §:ssä tarkoitettua työttömyysetuuden alentamista;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että uudistuksen vaikutuksia tulee tarkasti seurata ja tarvittaessa laajentaa keinoja, joilla aktiivisuusedellytyksen voi täyttää, jos ilmenee, etteivät nyt ehdotettavat keinot ole riittäviä estämään aktiivisesti työnhakua tai palveluun pääsyä yrittäneen työnhakijan joutumista vähennetyille etuudelle.

Helsingissä 8.12.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 1 /sd, vas, vihr

VASTALAUSE 1

Perustelut

Yleistä

Pidämme hallituksen esityksen tavoitteita työllisyyden lisäämisestä, työttömien kannustamisesta aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen sinänsä kannatettavina. Emme kuitenkaan näe, että hallituksen esittämä ns. työttömyysturvan aktiivimalli olisi toimiva tai oikeudenmukainen keino työllisyyden tai aktiivisuuden lisäämiseen. Esitetty malli on ongelmallinen monella tavalla, kuten perustuslakivaliokunnan ja työ- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnoissa sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä on kuvattu. Lakiehdotuksesta on kuultu kattavasti lukuisia eri asiantuntijoita, joista suuri osa on suhtautunut esitykseen vähintäänkin kriittisesti. Kuulemisten perusteella katsomme, ettei hallituksen esittämää mallia tule hyväksyä.

Aktiivimalli on sanktiomalli

Hallituksen esittämän mallin ajatuksena on, ettei työttömyyden pitkittyessä täyteen työttömyysturvan tasoon riitä enää pelkästään työttömän aktiivinen työnhaku, vaan aktiivisuuden tulee johtaa myös työllistymiseen tai palveluihin osallistumiseen. Työttömyyden alussa olevia omavastuupäiviä vähennetään nykyisestä 7 päivästä 5 päivään. Työttömyyden pitkittyessä omavastuuta lisätään. Aktiivisuusehto täyttyy, jos henkilö on 65 etuuspäivän (kolmen kuukauden) tarkastelujakson aikana ollut palkkatyössä tai yritystoiminnassa niin, että se yhden kalenteriviikon aikana riittäisi kerryttämään työssäoloa (tunneissa) tai yrittäjän työssäoloa (euroissa). Aktiivisuusehto täyttyy myös, mikäli henkilö on tarkastelujakson aikana vähintään 5 päivää työllistymistä edistävässä palveluissa tai rekrytointikokeilussa tai -koulutuksessa.

Jos aktiivisuuskriteerit eivät täyty, seurauksena on 4,65 prosentin leikkaus työttömyysturvan tasoon. Toisin kuin esim. Tanskassa vuonna 2015 tehty työttömyysturvan uudistus, jossa yhtä työllisyypäivää kohti työttömyysturvalla oleva voi pidentää kahdella päivällä työttömyysturvakautensa kesto, Suomen malli perustuu pelkästään sanktioon. Aktiivimalli uhkaa leikata työttömiltä työttömyysturvaa riippumatta heidän omista toimistaan. Malli johtaa työttömien lisääntyvään köyhyyteen ja toimeentulotuen käyttöön, mikä taas osaltaan nostaa työllistymiskynnystä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty runsaasti kritiikkiä mallia kohtaan monista eri näkökulmista. On vaikeaa ymmärtää ajatusta, jonka mukaan työttömyysturvaa leikataan, jos työtön ei onnistu löytämään työtä. Haluamme edistää aktiivisuuteen kannustavaa työvoimapolitiikkaa, mutta emme voi hyväksyä työttömyysturvan leikkauksia. Pidämme myös tärkeänä sitä, että muutokset työttömyysturvaan valmistellaan hyvässä yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa toisin kuin nyt on tehty.

Aktiivimallin vaikutukset ovat epävarmat

Hallituksen esityksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä 5 000—12 000 henkilötyövuoden välillä. Vaikutukset riippuvat ennen kaikkea siitä, millainen vaikutus sillä on työttömien käyttäytymi-

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 1 /sd, vas, vihr

seen. Aktiivimallin käyttäytymisvaikutuksiin liittyy kuitenkin suurta epävarmuutta, ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mukaan osa vaikutuksista saattaa olla myös hallituksen tavoitteiden vastaisia. Muutokset tulevat voimaan vuoden 2018 alusta samaan aikaan eräiden muiden työttömiä koskevien muutosten kanssa. Tämä vaikeuttaa aktiivimallin vaikutusten arviointia. Toisin sanoen uudistusten hyötyjä tai haittoja ja esimerkiksi hallinnollisia vaikutuksia ei pystytä luotettavasti selvittämään. Pidämme tätä erittäin valitettavana, etenkin kun sosiaali- ja terveysvaliokunta mietinnössään painottaa ja on tehnyt lausuman uudistuksen vaikutusten tarkasta seurannasta ja tarpeen mukaan tehtävistä muutoksista. On vaikea arvioida, mikä uudistuksista tulee vaikuttamaan mihinkin suuntaan.

Ei ole myöskään selvää, mikä vaikutus lyhyellä työllistymisellä on työttömyyden kokonaiskeston. Lyhytkestoisen työn etsiminen ja tekeminen sekä erilaisiin toimenpiteisiin osallistuminen sitoo työttömän työnhakijan ajankäyttöä ja vähentää hänen mahdollisuuksiaan etsiä parempaa ja sopivampaa työtä avoimilta työmarkkinoilta. Hyvä työttömyysturva mahdollistaa omaa osaamista paremmin vastaavien työpaikkojen etsinnän. Tutkimusten mukaan pidempi ansioturva johtaa parempiin työttömyyden jälkeisiin työsuhteisiin. Työttömyysturvan aktiivimallin vaikutusten arviointi henkilöiden myöhempään työmarkkinatulemiin ja taloudelliseen hyvinvointiin olisi erittäin tärkeä tehdä — kuten edellä on todettu, sitä on kuitenkin vaikea käytännössä toteuttaa.

Aktiivimalli on eriarvoistava

Aktiivimallin suuri ongelma on se, että malli asettaa työttömät työnhakijat eriarvoiseen asemaan. Alueiden välillä on merkittäviä eroja siinä, onko lyhytkestoista työtä saatavilla tai työllisyystilaa edistäviä palveluita tarjolla. Työttömien työllistymismahdollisuuksissa on muitakin kuin asuinpaikkaan liittyviä eroja. Ihmisen ikä, koulutustaso ja työttömyyden kesto vaikuttavat myös olennaisesti aktiivisuuteen. Malli rankaisee enemmän heitä, joilla on heikommat työllistymismahdollisuudet ja pääsy palveluihin. Jos työtön ei onnistu osoittamaan aktiivisuuttaan, malli tarkoittaa työttömyysturvan leikkausta. Suomessa työttömien perusturva on jo tällä hetkellä heikko, ja sen tasosta on mm. Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea antanut Suomelle huomautuksen. Ensisijaisen etuuden leikkaaminen ajaa ihmisiä viimesijaisen toimeentulotuen piiriin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, että palveluihin luetaan laajempi joukko palveluita kuin mitä hallitus aluksi on esittänyt. Tämä on tärkeää, mutta ei poista sitä ongelmaa, ettei tarkoituksenmukaisia palveluita ole jokaisen työttömän saavutettavissa. Palveluita on yksinkertaisesti liian vähän hallituksen tavoitteisiin nähden. Tällöin työttömyysturvan leikkaaminen on väärin.

Ei voi käydä niin, että työtön tekee aktiivisuuden osoittamiseksi kaiken vaadittavan, mutta ei pysty hänestä riippumattomista syistä täyttämään lain aktiivisuuskriteereitä. Olisikin pystyttävä varmistamaan, että tällöin työttömyysturvaa ei leikata. Työttömällä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet täyttää aktiivisuusedellytykset. Tätä sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta että perustuslakivaliokunta ovat painottaneet lausunnoissaan.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 1 /sd, vas, vihr

Aktiivimalli on ongelmallinen perustuslain kannalta

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa korostetaan, että työnhakija voi vaikuttaa siihen, aleneeko hänen päivärahaansa. Perusteluissa korostetaan myös, ettei ehdotuksessa ole kyse myöskään työttömyysetuuden epäämisestä, vaan sen määrää koskevasta "kaavamaisesta laskusäännöksestä". Lisäksi esityksen perustuslainmukaisuutta perustellaan sillä, ettei aktiivisuusedellytystä sovellettaisi henkilöön, joka saa työkyvyttömyyden tai vamman perusteella etuutta, eikä sitä sovellettaisi aikana, jona henkilöllä on vireillä työkyvyttömyyseläkehakemus eläkelaitoksessa.

Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan ristiriitaisesti edellä kuvatun kanssa, ettei työtön välttämättä itse voi aktiivisuudellaan vaikuttaa siihen, että etuuksien taso säilyy muuttumattomana. Siihen voi esityksen perustelujen mukaan "vaikuttaa työttömän työnhakijan oman aktiivisuuden lisäksi tarjolla olevien työpaikkojen määrä ja niiden laatu. Jos paikkakunnalla on tarjolla lyhytkestoisia työnhakijalle soveltuvia työpaikkoja, on työllistyminen luonnollisesti helpompaa kuin seudulla, jossa niitä ei ole. Myös TE-toimistojen mahdollisuudet tarjota palkkatuetta työtä tai työllistymistä edistäviä palveluja vaihtelevat eri puolilla maata."

Perustuslakivaliokunta on omassa lausunnossaan todennut, että aiemmissa vastaavantyyppisissä esityksissä etuuksien taso on kytketty työnhakijan vaikutuspiirissä oleviin ehtoihin. Hyväksyttävät ehdot ovat olleet asiallisesti perustellussa suhteessa siihen, minkälaisia työllistymisen edistämistä tarkoittavia toimintoja on ollut tarjolla ja mitä työttömänä olevan henkilön syyksi voidaan lukea. Aktiivimallissa on kuitenkin "perusteluidenkin mukaan kyse 'kaavamaisesta laskusäännöksestä' vailla yksilöllistä harkintaa", todetaan perustuslakivaliokunnan lausunnossa. Valiokunta päätyy toteamaan, että koska "työttömillä ei edellä todetuista ja erilaisista yksilöllisistä syistä ole yrityksistään huolimatta välttämättä mahdollista täyttää lain tarkoittamaa aktiivisuusvaatimusta, ehdotusta ei voida pitää perustuslain kannalta ongelmattomana".

Perustuslakivaliokunnan mukaan ongelmia voisi lieventää kahdella tavalla: ensinnäkin turvaamalla se, että ihminen aina pääsee palveluihin, joilla aktiivisuuden voi osoittaa, tai jos tämä ei ole mahdollista, tulee varmistaa, että henkilö, joka tekee kaiken kohtuudella vaadittavan, ei joudu alennuksen kohteeksi. Toinen tapa olisi, että työnhakijalla olisi mahdollisuus osoittaa aktiivisuuttaan myös muulla tavalla, joka osoittaa hänen pyrkineen aktiivisesti työllistymään tai hakeutumaan työllistymistä edistävään palveluun tarkastelujakson aikana.

Kuitenkin sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että palvelut ovat harkinnanvaraisia eivätkä käytettävissä olevat määrärahat takaa palveluita kaikille. Edelleen mietinnössä todetaan, että esityksen johdosta "on entistä tärkeämpää tarkastella määrärahojen oikea-aikaista jakamista alueiden erilaisten tarpeiden mukaisesti". Perustuslakivaliokunnan toisesta ehdotuksesta mietintö toteaa, että esitykseen liittyy kuvattuja "yleisiä ongelmia", mutta työttömällä työnhakijalla on kuitenkin aktiivisuuden osoittamiseen monipuoliset mahdollisuudet. Katsomme, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan enemmistön kanta on mietinnössä hyvin hatarasti perusteltu, etenkin kun kyse on perusoikeuksien toteutumisesta, josta perustuslakivaliokunta esittää vakavan huolensa. Mietinnössä asiaa paikkaamaan on esitetty lausumaa, joka on mielestämme täysin riittämätön.

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 1 /sd, vas, vihr

Lopuksi

Kuten asiantuntijalausunnoissakin todetaan, malli asettaa ihmiset erittäin eriarvoiseen asemaan. Esityksen heikkoudet tiivistyvät siihen, että tavoitteet toteutuvat vain, mikäli työttömyysetuuden saajalla on tosiasialliset alueelliset, työkyvyn mukaiset ja osaamista vastaavat mahdollisuudet työllistyä tai osallistua palveluihin lyhytaikaisestikin. Jos mahdollisuudet puuttuvat, maksetaan työttömyysetuutta pitkäaikaisestikin alennettuna. Kyseessä on siis käytännössä leikkaus pitkäaikaistyöttömien työttömyysturvaan. Kannatamme työttömän tarpeista lähtevää aktiivista työvoimapolitiikkaa ja sitä, että lyhyiden työsuhteiden tekeminen tulee kannattavammaksi, mutta tämä esitys ei edistä näitä tavoitteita. Malli ei auta työllistymään, vaan päinvastoin rankaisee vaikeasti työllistyviä ja ajaa heitä köyhyyteen. Lisäksi korostamme sitä, että toimeentulotuessa on kaikkein heikoimmat kannusteet ottaa vastaan satunnaisia töitä, joten työhön kannustamisenkin näkökulmasta malli vie ojasta allikkoon.

Nämä ongelmat ja mahdolliset ratkaisut on myös tuotu esiin perustuslakivaliokunnan lausunnossa. Valiokunnan käsittelyssä perustuslakivaliokunnan kanta on kuitenkin sivuutettu. Pidämme tällaista menettelytapaa erittäin huolestuttavana. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen tulee olla eduskuntakäsittelyssä erityisasemassa. Vaikka perustuslakivaliokunnan muut kuin ponsiosaan yksilöidyt huomiot ovat velvoittavuudeltaan heikompia, tulee niiden mahdolliseen sivuuttamiseen kuitenkin mielestämme esittää mietinnössä perusteet. Katsomme, että nyt niin ei ole tehty riittävän huolellisesti, vaan aktiivimallia on haluttu ajaa eteenpäin sen merkittävistä puutteista huolimatta.

Hallitus esittää myös työttömyyden alkuun säädettyä omavastuu-aikaa lyhennettäväksi seitsemästä viiteen päivään. Tätä parannusta kannatamme.

Muutoin mielestämme esitetty aktiivimalli on kaiken kaikkiaan kohtuuton ja epäoikeudenmukainen. Se loukkaa kansalaisten yhdenvertaisuutta, ja se on hylättävä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin sellaisenaan paitsi 6 luvun 3 a ja 5 a § sekä 7 luvun 5 a § poistetaan ja

että 2.—4. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 8.12.2017

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Kristiina Salonen sd
Aino-Kaisa Pekonen vas
Outi Alanko-Kahiluoto vihr

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 2 /ps

VASTALAUSE 2

Perustelut

Esityksessä ehdotettu ns. aktiivimalli merkitsee työttömille etuuksien alennusta, jos aktiivisuutta ei ole ollut riittävää määrää. Perussuomalaiset pitää tätä ongelmallisena lähtien siitä, että esityksessäkin todetaan, että ehdotetun mallin työllisyysvaikutusten arviointi on erittäin vaikeaa.

Ristiriitaisuutta ilmenee myös esityksen valmistelua koskevasta kohdasta ja esityksen tavoitteista. Suuri osa lausunnonantajista oli hallituksen esitykseen nähden eri mieltä siitä, millaisilla keinoilla työttömyysetuuden saajien aktiivisuutta tulisi tukea. Erityisesti kansalaisjärjestöjen lausunnoissa nousi esiin se, että työmarkkinatuen saajien joukossa on henkilöitä, joiden työllistymismahdollisuudet eivät ole kiinni yksinomaan työpaikkojen saatavuudesta, vaan työkykyyn ja työllistymismahdollisuuksiin voi vaikuttaa esimerkiksi työttömyyden pitkäkestoisuus, terveydentilaan liittyvät kysymykset ja mahdollinen syrjäytyminen työmarkkinoilta.

Perussuomalaiset ei pidä hyvänä työttömyysturvaan liittyviä leikkauksia. Nyt ehdotetut toimet ovat epäonnistuneita myös niissä tapauksissa, joissa työtön ei onnistu löytämään työtä aktiivisuudesta huolimatta. Välttämättä pohdittavaksi tulevat tällöin lisäksi sellaiset kysymykset, kuin millaiset mahdollisuudet maaseudulla on tosiasiaassa työllistyä ja miten lyhytaikaiset työsuhteet niveltyvät nyt ehdotettuun malliin.

Valiokuntavalmistelussa on tullut myös esiin perustuslaissa taattu jokaisen oikeus perustoimeentulon turvaan muun muassa työttömyyden perusteella. Säännös asettaa lainsäätäjälle veloitteen taata jokaiselle perustoimeentuloturvaan tarvitsevalle subjektiivinen oikeus lailla säädettyyn julkisen vallan järjestämään turvaan. Perustuslakivaliokunta perustelee tätä julkisen vallan veloitetta verraten laajasti perusoikeusuudistuksen esitöihin ja aiempiin lausuntoihinsa viitaten. (ks. PeVL 45/2017 vp — HE 124/2017 vp, s. 3).

Perustuslakivaliokunta toteaa: "koska työttömillä ei edellä todetuista ja erilaisista yksilöllisistä syistä ole yrityksistään huolimatta välttämättä mahdollista täyttää lain tarkoittamaa aktiivisuusvaatimusta, ehdotusta ei voida pitää perustuslain kannalta ongelmattomana. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti korostanut, että etuuden epäämisen pitää olla asiallisesti perustellussa suhteessa siihen, minkälaisia työllistymisen edistämistä tarkoittavia toimintoja on ollut tarjolla ja mitä työttömänä olevan henkilön syyksi voidaan lukea. (ks. PeVL 2/2012 vp, s. 2). Nyt arvioitavassa hallituksen esityksessä on sitä vastoin sen perusteluidenkin mukaan kyse "kaavamaisesta laskusäännöksestä" vailla yksilöllistä harkintaa."

Edellä kerrotuin perustein katsomme, että hallitus kohtelee kohtuuttomalla tavalla näitä ihmisiä, eikä lakiesitystä voida tästä syystä hyväksyä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 2 /ps

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 8.12.2017

Arja Juvonen ps

Valiokunnan mietintö StVM 22/2017 vp
Vastalause 3 /r

VASTALAUSE 3

Perustelut

Kestävä talouskasvu ja korkea työllisyysaste, joka luo verotuloja, ovat ainoat keinot turvata hyvinvointiyhteiskuntamme pysyvyys pitkällä aikavälillä. Hallituksen tavoite luoda 110 000 uutta työpaikkaa ja nostaa työllisyysaste 72 prosenttiin on oikea. Valitettavasti hallitus ei ole onnistunut muuttamaan sanoja teoiksi. Verrattuna muihin Pohjoismaihin, Suomen työllisyysaste on selvästi alempi. Pidänkin työnhakijoiden aktiivisuuden lisäämiseen sekä työllisyyden kasvun ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen liittyviä toimenpiteitä tärkeinä mutta ehdotettu aktiivimalli ei ole oikea tie ja kohtelisi työttömiä eri tavoin asuinpaikasta ja työllisyyden kestosta riippuen. Vaarana on lisäksi byrokratian lisääntyminen ja työvoimatoimistojen resurssien riittämättömyys. Järjestelmä tulisi kalliiksi eikä esityksen aidoista työllisyysvaikutuksista ole takeita.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä on luonut oman työllisyyspaketin, jossa on toimenpide-ehdotuksia työllisyyden parantamiseksi. Uskomme, että toimenpiteemme luovat tarpeeksi työpaikkoja hallituksen tavoitteen saavuttamiseksi ja pitkällä tähtäimellä voisivat johtaa jopa 80 %:n työllisyysasteeseen. Työpaikkoja ja työllisyyttä tulisi lisätä yrittäjyyttä helpottamalla, työnvälitystä tehostamalla ja paikallista sopimista edistämällä. Työhyvinvointia tulee edistää kansallisella työhyvinvointiohjelmalla ja uudistamalla perhevapaat. Panostaisimme myös nuorisotyöttömyyden alentamiseen ja nuorten mukaan saamiseen työelämään opintotuen tulonrajoja korottamalla ja nuorten palkkaamista helpottamalla, esimerkiksi pienempien työnantajamaksujen kautta.

Tärkein tavoite on kuitenkin työpaikkojen lisääminen tarttumalla tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Suomen talouskasvu riippuu siis suurilta osin siitä, miten yritykset pystyvät hyödyntämään uusia innovaatioita ja uutta tutkimusta. Suomen tulisi olla proaktiivinen toimija ja uusia lainsäädäntöä, verotusta ja rakenteita, jotta uudet alat voisivat menestyä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 8.12.2017

Veronica Rehn-Kivi r